

Återfotografering

- nu, då och sen då?

Maja Pålsson

SLU
Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Landskapsarkitektprogrammet
kandidatexamen

Återfotografering - nu, då och sen då?
Repeated pothography - now, then and then what?

Huvudämne: Landskapsarkitektur
Nyckelord: återfotografering, planering, foto-elicitation, fotografi,
landskapsförändringar, landskapskonventionen, Eslöv

Författare: Maja Pålsson
Handledare (SLU): Jenny Nord, Område landskapsarkitektur, SLU Alnarp
Examinator(SLU): Åsa Klintborg-Ahiklo, Område landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Skriva om landskap - EX0378
15 hp - Grund C
Alnarp, april, 2010

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten

Omslagsillustration av Maja Pålsson

SAMMANDRAG

Våra landskap är i ständig förändring, nu i snabbare takt än någonsin. Ett sätt att dokumentera dessa förändringar är markbaserad återfotografering. Inom området för landskapsarkitektur undersöks i uppsatsen hur markbaserad återfotografering kan användas, om det markbundna fotografiet är ett bra medel för visuell dokumentation av landskap och om återfotografering kan ligga till grund för framtida planering av landskap. Målet är att belysa och utvärdera metoden och visa på dess styrkor men även dess begränsningar, genom litteraturstudier, fallstudier och en egen återfotograferingsstudie i Eslövs centrum undersöks metoden. Resultaten diskuteras sedan utifrån en teoretisk bakgrund om förändringsprocesser, platsidentiteter och planering.

Genom dessa undersökningar kommer uppsatsen fram till att fotografiet är ett lättillgängligt medium att förstå för betraktaren såväl som tekniskt okomplicerat. Markbaserad återfotografering visar vyer såsom människor är vana att beskåda dem och det blir därför ett material som är lätt att kommunicera till dem utan yrkeskompetens inom området. Återfotograferingen kan visa på förändringar och vara ett underlag till skötselplaner, nyexploatering eller en diskussion om vart landskapsförändringarna är på väg. Återfotograferingen kan genom sitt återblickande skapa en förståelse för den förändring som landskapet genomgår och har genomgått. Den kunskapen är viktig när beslut skall fattas som påverkar hur landskapen kommer att se ut imorgon och är därmed viktig för verksamma landskapsarkitekter. Återfotografering kan även ge klarhet för en plats identitet då den i hög grad beror av platsens historia. Dessa egenskaper bidrar till att återfotografering kan vara en metod som svarar till de mål som ratificeringen av landskapskonventionen i Sverige kommer att innebära. Både för att skapa en dialog om förändringar med medborgare och myndigheter men även som en dokumentation av våra landskap.

ABSTRACT

Landscapes are constantly changing, today in increasing speed. Ground based repeated photography is one method to document and study these changes. This essay explore how ground based repeated photography can be used within landscape architecture, if ground based photographs is a good way to visually document landscapes and, last but not least, if exploring earlier changes in the landscape can help in planning. The goal is to elucidate and evaluate the method and show its strength and its limitations. The method is analyzed thru literature studies, case studies and a repeated photography study by the author in Eslöv, a small town in Sweden. The method is discussed from a theoretical background of change processes, place identity and planning.

The essay comes to conclusion that photographs are easy to understand for the observer and also to produce. Ground based repeated photography shows landscapes from the point of view humans normally are situated. That makes the material easy to understand for people without special knowledge. Repeated photography can show change and be used as basic data for management, new development or for a discussion about how to handle landscape changes. The method can thru looking back in history create an understanding for how the landscape changes and witch changes they have gone thru earlier. That knowledge is important when you are planning for the future and therefore important for landscape architects. Repeated photography can bring knowledge about a place identity since it largely depends on the history of the place. These qualities can be important when the landscape commission is being ratified in Sweden. The method can meet some of the goals that the commission works for. The method can both assist in creating a dialog with the citizens and for documentation of the landscapes.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANDRAG	3
ABSTRACT	4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	5
INLEDNING	6
Bakgrund	6
Mål och Syfte	6
Material och Metod	6
Disposition	7
TEORETISK BAKGRUND	8
Landskapet i ständig förändring	8
Platsidentitet	8
Förändringar och platsidentitet i planering	9
ÅTERFOTOGRAFERING	11
FOTOGRAFI	11
Fotoelicitering	12
ÅTERFOTOGRAFERING	13
Jämförelse med andra metoder	14
ÅTERFOTOGRAFERING I LANDSKAP	16
Återfotografering som dokumentation och förstudie till projekt	16
Återfotografering och djupintervjuer	17
Nationella projekt i landskapsdokumentering	18
Reflektion	19
EGEN ÅTERFOTOGRAFERINGSSTUDIE I ESLÖV	20
Kvarngatan	21
Stora Torg	22
Gröna Torg	23
Reflektion kring egen studie	24
AVSLUTANDE DISKUSSION	26
KÄLLFÖRTECKNING	29
Tryckta källor	29
Elektroniska källor	30

INLEDNING

Bakgrund

Återfotografering är något som används i många olika sammanhang inom forskning. Ofta använder man flygfoton för att analysera glaciärers eller trädarters utbredning över markytan. Man kan använda det i sociala studier av människor för att få folk att minnas bättre eller studera landskapsförändringar. Det kan användas till att åskådliggöra förändringar i liten skala (t.ex. ett rum) och i en större skala (landskap). Mina funderingar på området handlade först om hur metoden kan användas inom landskapsarkitektur och vad man kan lära av att använda den. Men idag har jag börjat fundera över vad en sådan analys har för värde för framtiden. Kan ett väl dokumenterat historiskt och nutida landskap hjälpa oss att se framåt och hur vi vill bevara eller förändra landskapet? Mycket av det som finns i våra landskap existerar för att det har en funktion vilket leder till att idag när förändringar sker snabbt och funktioner ändras påverkar det också landskapet. Hur skall vi hantera förändringarna och hur påverkas de människor som lever med dem? Återfotografering kan vara ett sätt att hantera dessa frågeställningar. Genom denna uppsats vill jag utforska om metoden svarar mot de förväntningarna. För att begränsa uppsatsen kommer endast markbaserad återfotografering att behandlas. Det innebär att fotograferingen är utförd från marken eller i en byggnad av något slag. Återfotografering med hjälp av flygfotografering kommer inte att hanteras i mer än en kort jämförelse med den markbaserade återfotograferingen. De frågor som uppsatsen har för avsikt att svara på är:

- Vad gör det markbundna fotografiet till ett bra medel för visuell dokumentation av landskap?
- Hur används återfotografering idag inom ramen för landskapsarkitektur?
- Kan markbaserad återfotografering ligga till grund för framtida planering av landskap?

Syfte och Mål

Målet med den här uppsatsen är att beskriva och utvärdera hur återfotografering används idag och vari metodens begränsningar och styrkor ligger. Syftet med uppsatsen är att belysa hur man kan använda återfotografering som ett medel för planering av landskap men också att skapa en förståelse för de sammanhang där det kan vara intressant att använda återfotografering.

Material och metod

För att hitta svaren på de frågor som ställts i den här studien har främst litteraturstudier använts. Genom att ta reda på hur andra har använt återfotografering har en övergripande metodbeskrivning framställts och några studier där man använt återfotografering beskrivs. För att få ett eget perspektiv till hur metoden är att arbeta med har författaren själv tillämpat den i Eslöv. Gamla bilder i Eslöv med omnejd har letats upp och sedan återfotograferats. De bildpar som framställts har jämförts och en diskussion kring huruvida den information som kan fås ut av bildparen är relevant för en landskapsarkitekt. Är den informationen relevant för kommande projekt eller kan man tänka sig att andra metoder hade varit lämpligare för ändamålet?

Anledningen till att Eslöv har valts till studieplats är att vår projektplats, i projekt 3- stora landskap, är förlagd dit. Eftersom projektet syftar till att planera hur Eslöv skall utvecklas i framtiden kommer min relation till platsen vara liknande den som om jag skulle planera dess framtid. Det gör att jag också har varit på platsen och har en viss kännedom om staden och kan därför hitta bildplatserna lättare. Eftersom jag har en viss relation till platsen men inte

någon djupare kan jag också se hur min relation till platsen ändras i och med att jag gör den här undersökningen.

Återfotografering kan användas inom många olika discipliner och till många olika syften. Den här litteraturstudien är begränsad till de projekt och undersökningar jag har fördjupat mig i. Dels har jag till största delen studerat svenska återfotograferingsstudier för att de kan ha större relevans för de som kommer att läsa den här uppsatsen. Studierna har också ett syfte att undersöka något som kommer att ligga till grund för en framtida händelse, det för att ge möjlighet till att svara på mina frågeställningar. Alla studierna har använt återfotografering med olika syften och mål, de kan därmed visa en bredd på vad återfotografering kan användas till. Däremot är denna uppsats inte heltäckande då det troligtvis finns lika många sätt att använda återfotografering på som det finns studier. En likhet mellan studierna är dock att alla hanterar det rurala kulturlandskapet. De berör inte urbana miljöer vilket kan vara en svaghet för den här uppsatsen då den inte täcker in återfotografering som metod för alla typer av landskap. Landskapsarkitektens roll sträcker sig långt in i stadskärnan och det finns många exempel på återfotografering i städer för att visa på förändringen i stadsmiljön (Antonsson & Blomqvist 2004). Det har dock varit svårt att hitta sådana i mer vetenskapliga sammanhang. I studien i Eslöv har urbana miljöer hanterats och eftersom det är ett vanligt sätt att studera städers förändringar på kan avsaknaden av dylika studier ses som en brist i min litteraturstudie. Den största delen av litteraturen kommer ifrån forskare eller är statliga projekt. Den praktiska sidan är representerad av Vägverket men det är endast genom en undersökning om metoden är intressant att arbeta med för dem som förstudie till projekt. Ett praktiskt exempel på hur återfotografering använts i förstudie till ett planprojekt hade varit positivt för uppsatsen.

Disposition

Uppsatsen är upplagd på följande vis. Det börjar med en teoretisk bakgrund till förändringar och platsidentitet för att läsaren skall få en inblick i de problemställningar som återfotograferingen kan hantera. Sedan kommer kapitlet om återfotografering. Det är uppdelat i fyra delar där det börjar generellt om fotografi och dess egenskaper. Kapitlet fortsätter med en övergripande beskrivning av återfotografering som metod och hur man kan gå tillväga när man vill använda den. Där jämförs också metoden med några andra medier. För att ge djupare insyn i återfotografering följer ett avsnitt där olika fall beskrivs i vilka man använt metoden. Kapitlet avslutas med en egen studie i Eslöv där förändringarna som skett diskuteras utifrån den teoretiska bakgrunden. Arbetet avslutas med en diskussion kring hela uppsatsen.

TEORETISK BAKGRUND

Vi lever i en tid med ständiga förändringar. Från att ha förflyttat oss genom tiden med en utveckling från jägare och samlare till informationssamhället idag har det inte bara påverkat oss som människor utan även landskapet vi lever i och av. Att landskapet är i ständig förändring är ett faktum ändå betraktas det ofta som något statiskt. Hur vi människor påverkar dessa förändringar och hur vi upplever dem är inte alltid det lättaste att förutsäga. Eftersom återfotografering i hög grad handlar om förändringar och även hur våra minnen påverkar vår syn på dessa har jag valt att ägna de här sidorna åt att studera ämnet lite närmare.

Landskapet i ständig förändring

De allra flesta lever i nuet fast när vi betraktar landskapet tycker man ofta att det skall vara kvar i gårdagen. Många människor som lever i städerna har inte en bild av hur landet ser ut nuförtiden utan hur de tycker att de borde se ut utifrån de berättelser de hört om ett vackert oföränderligt jordbrukslandskap (Berggren-Bärring, 2004, sid. 75-76). Den mentala bilden de har skapar ett filter som sorterar bort verkligheten som negativ. Problemet är att inget landskap är oföränderligt men ändå skattas de oföränderliga landskapen högt (Berggren-Bärring, 2004, sid. 75-76).

Ett exempel på hur förändringar kan ses av befolkningen skriver Olsheden (1985) om i 'Halland 30- och 80- tal'. Det fanns en tid då landskapet i Halland var täckt av lövskogar. Efter flera skövlingar av olika anledningar har dock ljunghedarna och sanden brett ut sig och krävt sin plats. När detta skedde var det inte något positivt för folket som bodde där. Det var då en lyx att kunna spara träden vid vägkanten, i fattiga bygder behövde man veden för att värma sig. Idag är det halländska landskapet mer uppvuxet än på flera hundra år och människorna som bor där blickar med saknad bakåt mot den tid då landskapet var kargt och öppet (Johansson, Olsheden, & Rosenberg, 1985, sid. 3-4).

Det är ständigt olika intressen som påverkar landskapets utseende och hur vi ser på dem. Det är både tekniska, ekonomiska och sociala processer som styr den utvecklingen (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 13). Det är de processerna som har skapat det landskap vi finner värdefullt idag och det är samma processer som styr landskapets fortsatta förändringar och avgör hur landskapet kommer att se ut imorgon (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 13, Berggren-Bärring, 2004, sid. 76-83). Sedan urbaniseringen började är det inte bara städerna som växt utan även landsbygden har urbaniserats (Becker, 1994, sid. 26). Genom att bygga kommunikationer mellan städerna i landsbygden och genom den avbefolkning som sker påverkar städernas utveckling även landsbygdens (Becker, 1994, sid. 26). Förändringarna i landskapet går nu fortare än någonsin och frågan är hur det påverkar människornas relationer till deras landskap.

Platsidentitet

Nästa fråga är hur dessa förändringar påverkar människors relation till platsen. Det talas ofta om platsidentitet men hur uppkommer den och vad påverkar den? Om en plats förändras, hur påverkas då platsidentiteten och människors relation till platsen?

När man pratar om platsidentiteter brukar man skilja på plats och rum. Rummet är det som finns på en geografisk punkt bestämd av koordinater medan platsen är något som definieras av sin innebörd av känslor och berättelser. Ett rum blir till en plats när det har fått en identitet genom att någon har tolkat och skildrat den platsen (Hague, 2005, sid 4-5, Jenkins, 2005, sid. 19-20). Identiteten av en plats är tätt bundet till minnet av och det förflutna till en plats då framtiden ännu inte inträffat (Hague, 2005, sid. 11). En plats identitet

uppkommer inte oberoende av andra utan formas i relation till andra platser och identiteterna av dem (Hague, 2005, sid. 5-7). Precis som besökare på platsen får sin upplevelse färgad av andra människors berättelser (Hague, 2005, sid. 5). Det finns flera saker som kan påverka platsidentiteten. Några av dem är: Var det ligger, kommunikationer dit, arkitekturen, karakteristika för invånarna på platsen – deras utseende, värderingar och vanor, invånarnas sociala relationer sinsemellan, kultur och historia (Hague, 2005, sid. 13). Världen blir allt mer globaliserad, det bildas större och större territorium som behöver en egen identitet, samtidigt blir det en utmaning att behålla de lokala identiteter som finns (Hague, 2005, sid 3, Jenkins, 2005). Som landskapsarkitekter skapar vi platser. Vi skapar, återskapar eller formar identiteter genom att manipulera aktiviteter, känslor, betydelser och material på en plats (Hague, 2005, sid. 8). De som formar omgivningen har dock inte ensamrätt på att skapa platsidentiteter utan de formas i högsta grad av invånarna på platsen. Att som planerare försöka ändra platsidentiteten utan att hålla en dialog med invånarna är mycket svårt (Hague, 2005, Sid. 12).

Hur identiteten till en plats förändras när den fysiska miljön ändras är intressant. Även om en person återkommer till exakt samma punkt på kartan kanske inte den plats minnet berättar om finns kvar där. Upplevelsen av nuet grundar sig hela tiden på den erfarenhet vi bär med från det förflutna (Connerton, 2007, sid. 2) Att en och annan plats förändras till oigenkännlighet klarar människor av men att radera ut alla platser skulle på ett sätt vara att radera ut hela vårt minne?

Förändringar och platsidentitet i planering

Hur skall landskapsarkitekter hantera dessa förändringar som sker med vår omgivning? När det kommer till landskap finns det bestämmelser som reglerar hur landskapsbilden skall bevaras. Landskapsbilden betraktas som ett värde vilket lyfts fram i exempelvis miljökonsekvensbeskrivningar (MKB) Det kan ofta ändra lokaliseringen av vägar eller järnvägar. Upplevelsevärdet i landskapet kan ibland tas upp då man avser att bevara en vacker vy, topografi eller andra karakteristika för landskapet men det är inte vanligt att landskapsbildens bevarandevärde uppmärksammas (Antonsson & Blomqvist 2004, sid. 11).

Detta sätt att arbeta med landskapet i planering står troligtvis inför en stor förändring i och med att landskapskonventionen är på väg att ratificeras i Sverige.

Landskapskonventionens definition av landskap är:

”ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.” (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 59)

Denna definition omfattar alla typer av landskap, urbana och rurala, älskade och oälskade, gamla och nya. Landskapskonventionen står också för att landskapet är en del av vårt arv och står som grund för våra identiteter (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 10). Landskapet är det arkiv där vi kan läsa och förstå samhällets gemensamma historia. Eftersom landskapet tillhör hela befolkningen skall dess framtid även påverkas av dem som har rätten till det. Landskapskonventionen kräver därför att varje land inför förfaranden för medverkan från allmänheten och myndigheter (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 11, 22). Människor skall kunna känna sig delaktiga och betraktas som aktörer i alla processer som hanterar landskapet och skall vara med för att utveckla visioner för våra framtida landskap (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 11, 22). Konventionen har också tydliga mål då det gäller att kartlägga och värdera Europas landskap. Detta innebär att förändringar skall analyseras både inför framtiden och vad som har hänt i historien (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 4, 44). Landskapskonventionen strävar efter att både de ekonomiska, sociala och ekologiska värdena skall samfundera i landskapet, där alla tre väger lika tungt för en hållbar framtida utveckling (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 22, 14).

Landskapskonventionen kommer att bidra med ett nytt sätt att se på landskapet och det ställer nya krav på de som planerar våra landskap. Det finns mycket som tyder på att planerare måste tänka dynamiskt kring de processer som sker och en god planering kan bidra till att starkare relationer skapas mellan människor och de landskap de bor i (Sarlöv-Herlin, 2004, sid. 17). För att klara detta måste planerare blicka bakåt men intresset och öppenheten måste vara riktat mot framtiden (Berggren-Bärring, 2004, sid. 75). För att kunna hantera de framtida utmaningar samhället står inför måste metoder finnas för att förutsäga kommande händelser i landskapet (Sarlöv-Herlin, 2004, sid. 18). Dessa bör bygga på kunskap och erfarenhet från hur landskapsprocesser fungerar och hur det har utvecklats genom århundradena (Sarlöv-Herlin, 2004, sid. 18). Landskapskonventionen täcker in mycket i sin definition av landskap och landskapsarkitekter innehar kunskap som är nödvändig i konventionens arbete (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 51-56). Sven-Ingvar Andersson skriver att det finns sju områden som landskapsarkitekter kan arbeta med, de är: Struktur, identitet, social kontakt, utbyggnadsreserver, naturupplevelse, skönhet och fysisk rekreation (Andersson, 1969, sid 7). De är alla områdena högst aktuella som delar i landskapsväven som nu skall börjas redas ut.

Bland alla dessa kloka ord om vad man bör tänka på om våra landskap, anser jag att återfotografering är en metod att ta i beaktande. Det är historien som har skapat den miljö vi lever i nu och det är historien tillsammans med nuet som kommer att skapa framtiden. På de följande sidorna kommer jag att belysa metoden som kan hjälpa oss att ta med historien in i framtiden för våra landskap.

ÅTERFOTOGRAFERING

Återfotografering är en metod för att studera förändringar genom att använda fotografier. För att förstå metoden och dess begränsningar behövs det därför en förståelse för hur fotografier som media fungerar. Deras begränsningar och styrkor kommer att begränsa och styrka återfotograferingen som metod.

FOTOGRAFI

Fotografiet kan idag betraktas på många olika sätt. I ovetenskapliga sammanhang ses det ofta som en direkt avbild av verkligheten och vi lutar till fullo på vad bilderna berättar för oss. I vetenskapliga sammanhang betraktas dock fotografiet med en viss skepticism (Edwards, 2007). Inom miljöpsykologi, landskapsekologi mm har man dock funnit mediet acceptabelt (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 16). Varför kan man inte till fullo lita på fotografier? För att även om det är lätt att tolka fotografiet som en exakt avbildning, ligger det också en begränsning i att det är just kameran som tar in informationen och inte våra ögon. Steve Edwards (2007) tar upp några viktiga skillnader som bör beaktas mellan ett fotografi och den egna synen. Framförallt uppfattas inte omvärlden av människor med en inramande kant. Nästa skillnad är att människan har två ögon som sitter på ett avstånd på 6 cm. Det gör att ett rumsligt djup uppfattas. Därmed läser vi ett fotografi som en platt yta och fotografiet kan inte motsvara den tredimensionella verkligheten. Den tredje avvikelser från synen är att kameran under största delen av sin historia inte kunnat registrera färg. Den fjärde olikheten från kameran är att ögat i sig själv inte producerar någon bild. Information som tas in genom ögat skickas genom synnerven till hjärnan och en tolkning av synintrycken registreras (Edwards, 2007, sid. 142).

Förutom dessa tekniska skillnader registrerar ett fotografi endast en del av ett synfält, dessutom vid fotografens val av plats och tidpunkt med den utrustning han väljer (Edwards, 2007, sid. 149, Goldstein, B, 2007, sid. 74-75). Ett fotografi är trots allt bara en vy helt tagen ur sitt sammanhang (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 16). Ett fruset ögonblick som dessutom en fotograf har valt ut för sin dokumentation. Det finns många sätt att manipulera fotografier, inte minst idag med digitala medier, men även innan datorernas tid. Fotografen gör ett antal val innan han tar bilden, både tekniska och estetiska, omedvetna och medvetna, efter sina egna intuitioner som påverkar hur bilden kommer att uppfattas av betraktaren (Goldstein, B, 2007, sid. 74-79).

En av de största farorna med fotografier kanske är att de utger sig för att vara betydligt mer objektiva än de i själva verket är. Jämför ett fotografi och en målning. Det är sällan det kommer upp diskussioner kring målningars pålitlighet eftersom det är självklart att målningen är färgad av konstnären. Det är själva styrkan med konsten att konstnären får uttrycka sin uppfattning om någonting och betraktaren kan lära sig något av det. Fotografiet däremot utger sig för att vara en objektiv avbildning taget av en mekanisk makapär. Men även om fotografiet aldrig kan bli helt objektivt finns det begränsningar i hur mycket bilderna kan ändras (Edwards, 2007, sid. 123).

”Fotografer kan flytta en sten eller arrangera stilleben men de kan inte flytta berg för att åstadkomma mer pittoreska landskap.” (Edwards, S, 2007, Sid. 123)

Inom visuella medier kommer kanske fotografiet alltid vara så nära objektivitet det går även om mediet definitivt går att använda till abstrakta uttryck. Kameran kan i vissa fall vara mer pålitlig än en människas tolkning av vad hon ser, en kamera kan bara visa något som faktiskt

finns på platsen medan människor kan hallucinera eller inbilla sig saker (Goldstein, B, 2007, sid. 62).

Varför är det då lockande att se på och använda bilder? Douglas Harper (2002) skriver i sin text att den delen av vår hjärna som tar emot synintryck är betydligt äldre än den som behandlar språket. Att då tala om en bild eller att se den tillsammans med en text berikar förståelsen för sammanhanget betydligt. Det kanske inte är konstigt att talesättet, ”en bild säger mer än tusen ord”, har uppkommit. En bild talar till en annan del av hjärnan än den delen människor normalt använder när de pratar eller skriver. En bild kan uttrycka saker och fördjupa en kunskap som inte är möjlig med något språk (Harper, 2002, sid. 13).

Samtidigt har bilden en begränsning och bara några ord till ett fotografi kan sätta det i sin kontext och ger läsaren en betydligt större förståelse av vad bilden berättar (Edwards, 2007). Det är inte ofta fotografier får tala för sig själva. Sällan finns det tillräckligt med bevis i en bild för att stödja deras påstådda innehåll (Edwards, 2007, sid. 127). Vi måste lita på fotografens eller författarens trovärdighet på att de sätter bilden i en sanningsenlig kontext (Edwards, S, 2007, sid. 127). Det som berättas till bilden kommer att färga hur betraktaren ser på den. Den respons och analys betraktaren gör till bilden påverkas av vad den innehåller, betraktarens upplevelse av det och kontexten bilden sätts i (Goldstein, B, 2007, sid. 74-79).

Hur vi upplever bilder färgas av våra egna erfarenheter. Även om vi tillskillnad från talet kan se redan som nyfödda, lär vi oss under vår uppväxt att se (Aspers, Fuehrer & Sverrisson, 2004, sid. 18). Vi betraktar världen olika beroende på vilken klass vi tillhör (Aspers, Fuehrer & Sverrisson, 2004, sid. 18). En del av fotografiets makt ligger i att väcka våra minnen. Redan när den fotografiska tekniken låg i sin vagga började fotografier användas för att sparas som minnen och ofta är det så som fotografier fortfarande används (Edwards, 2007, sid. 66). Familjealbumet finns inte bara som en dokumentation av familjemedlemmar utan också för att väcka minnen kring de situationer bilderna togs i (Edwards, 2007, sid. 66). Det kan väcka minnesbilder om var man bodde och hur det kändes, luktade, såg ut. I varje foto finns en historia att berätta (Aspers, Fuehrer & Sverrisson, 2004, sid. 15). Där finns även ett landskap bakom personerna och det är landskapen som det är frågan om i den här uppsatsen. Gamla fotografier beskriver hur landskapet såg ut och väcker minnen om hur världen en gång tedde sig. Direkt efter du har tagit en bild har ögonblicket redan inträffat och kommer aldrig tillbaka (Edwards, 2007, sid. 164). Att fotografera är på ett sätt att bevara delar av ögonblick till eftervärden och denna uppsats handlar om hur vi kan ta vara på dessa ögonblick och hur vi kan använda dem i vårt arbete.

Fotoelicitering

Som tidigare nämnts har fotografier förmågan att väcka minnen. Detta faktum används i en intervjumetod som kallas fotoelicitering. Metoden används oftast inom antropologi och sociologi (Harper, 2002, sid. 13). John Collier var den förste att omnämna och använda fotoelicitering på 1950- talet (Harper, 2002, sid 14). Fotoelicitering innebär att en intervju utförs utifrån fotografier. Det går att utföra många olika typer av fotoelicitering beroende på vilket sätt fotografierna används, om det är nya eller gamla bilder, om det är den intervjuade som har tagit bilderna eller aldrig har sett dem förut (Rasmussen, 2004, sid. 281-282). De som använt sig av fotoelicitering är förvånansvärt eniga om metodens fördelar. Fotografierna gör att isen mellan de båda parterna bryts snabbt (Rasmussen, 2004, sid. 281). Fotografiet blir i själva verket som en tredje part i samtalet som både intervjuaren och den intervjuade kan förstå (Harper, 2002, sid 20). Minnet stimuleras av bilderna och det kommer snabbt fram personliga historier relaterade till fotografierna. Det gör att realiteten i intervjun blir högre. Det är inte bara det att det kommer mer information ut ur intervjun utan det är också en annan typ av information (Harper, 2002, sid 13). I själva verket är inte själva

fotoeliciteringsmetoden vanlig på det viset som det borde vara utifrån dess positiva effekter, däremot finns det ofta forskare som använder sig av bilder i intervjusammanhang utan att kalla det för fotoelicitering (Harper, 2002, sid 15).

Senare i uppsatsen kommer exempel på hur återfotografering använts i studier. Två av dem har i samband med återfotograferingen även använt sig av fotoelicitering. Båda studierna visar att fotografierna i samband med intervjuerna får den intervjuade att minnas bättre (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 16-22, Mellqvist, 2005, sid. 13-15, 21, 47). Det hjälper intervjun eftersom fokus flyttas från den intervjuade till bilderna och det blir lätt för den tillfrågade att ge den information intervjuaren är ute efter. Frågestunderna ger platsrelaterad information som en utomstående betraktare inte kan se i bilderna. Någon som känner platsen har kunskapen och en historia bakom det som syns i bilden. På så sätt utvidgas förståelsen för det som hänt även för den som ställer frågorna. Det gör att återfotograferingen bidrar till en större förståelse mellan auktoriteter och de som skall utföra arbetet (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 16-22, Mellqvist, 2005, sid. 13-15, 47).

ÅTERFOTOGRAFERING

Återfotografering är när en plats förändringar över tid undersöks genom att jämföra ett gammalt fotografi med ett nytt som är exponerat från exakt samma plats (Nüsser, 2001, sid. 245). För att använda metoden finns dock vissa problem att ta ställning till.

I Cecilia Hammarlund- Larssons (1993) artikel 'Minnen av ett landskap' ger hon en kort introduktion hur man kan använda metoden. Hon skriver att ett av de första problemen är att hitta bilder till det område man vill undersöka. Gamla bilder från landskap och orter kan finnas på museer, länsstyrelser och kommuner. Även Nordiska museet har stora samlingar med bilder från byundersökningar som utfördes i början av 1900 talet. Även om eftersökningarna pågår länge är det inte säkert att det finns bilder från det område som skall undersökas (Hammarlund-Larsson, 199, sid. 46-56).

En viktig fråga att ställa sig innan man börjar leta efter bilder är hur gamla fotografier man vill jämföra med. Om tidspannet mellan bilderna är stort är även kunskapen om perioden mellan de två bilderna desto mer osäker (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 21.). Om man jämför med bilder närmare i tiden kanske inte lika många förändringar har skett men det som har förändrats har gjort det under vårt eget ansvar, liksom det som kommer att hända och det går inte att skylla på en tidigare generations misstag (Gustavsson, 1995, sid. 114). Det ultimata är naturligtvis att ha en serie bilder från samma plats med korta årsintervaller för att kunna studera förändringar utan för stora tidsrum som ger en osäkerhet (Berggren-Bärring, 2004, sid. 76-77). Detta är dock svårt att hitta om det inte finns en medveten satsning på långvariga projekt över flera decennier. Förhoppningsvis kommer det i framtiden när fler och fler museer digitaliserar sitt material finnas mer lättillgängligt och göra det enklare att hitta bilder (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 89).

Nästa problem är att hitta den ursprungliga platsen där bilden togs. Det är inte säkert att det medföljer upplysningar om bilden och att hitta tillbaka kan vara näst intill omöjligt om det inte finns några landmärken i bilden. Landskapet kan även ha förändrats radikalt och hus eller vegetation kan idag skymma den utsikt som den förre fotografen fann värd att dokumentera (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 9, Hammarlund-Larsson, 1993, sid. 53). Ändringar i landskapet kan också göra det omöjligt att komma fram till exakt rätt plats (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 9). Ofta kan hjälp från lokalbefolkningen vara ovärderlig i sådana situationer. När man väl står på platsen kan det dessutom vara svårt att få bilden precis rätt med förlagan. Gamla kameror har ofta andra negativformat än moderna kameror och olika typer av brännvidd gör det omöjligt att få samma perspektiv (Hammarlund-Larsson, 1993, sid. 53). Om man vill att bilderna skall stämma helt med varandra bör man ta de nya fotografierna

med en kamera som har samma negativformat som den gamla (Hammarlund-Larsson, 1993, sid. 53).

Beroende på vad man skall använda bilderna till är det också viktigt vilket väder och vilken säsong bilden tas. Skall man studera vegetationsförändringar är det lämpligt att bilderna är tagna under vegetationsperioden (Hammarlund-Larsson, 1993, sid. 53). Däremot kan det vara en fördel om det inte är löv på träden när bilderna tas, en jämförelse kan bli mer fördelaktig om sikten inte döljs av trädskronorna (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 9). Om båda två bilderna är tagna under olika årstider kanske betraktaren har svårt att se förbi de stora skillnader som skiljer årstiderna åt istället för rent historiska skillnader. Om fotografierna produceras för att visas upp för någon som känner platsen väl har sådant "brus" mindre betydelse då det är lättare att bortse ifrån (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 20). Oftast är årstidsanpassningar svåra att ta hänsyn till eftersom ett projekt inte kan pågå under alltför lång tid.

Jämförelse med andra metoder

Den här uppsatsen beskriver hur man kan använda markbaserade fotografier i återfotografering men det finns trots allt andra medier man kan använda i samma syften. Frågan är vad ett fotografi från marken kan berätta för oss i jämförelse med flygfotografier, kartor och målningar och vice versa. I uppsatsen kommer bara en jämförelse med andra visuella medier att göras. Det finns andra sätt att visa på hur en plats förändras eller upplevs än de här medierna men de tas inte upp i uppsatsen. Trots allt är återfotografering inget vanligt sätt att jämföra landskapsförändringar på. Det är mycket vanligare att jämföra arealmässiga siffror, kartöverläggning, flygfoton eller GIS (Mellqvist, 2005, sid. 13).

Det första mediet att jämföra det markbundna fotografiet med kanske är dess föregångare, det handmålade perspektivet. När fotografiet var nytt, var det något banbrytande för forskningen, då kunde forskare för första gången dokumentera sina iakttagelser själv utan att gå genom en konstnär vilket var både en kostsam och omständlig företeelse (Edwards, 2007, sid. 18-20). Att kunna dokumentera det vi ser med en lätt tryckning har inte alltid varit en självklarhet. Målningar är ett av de ting som kan berätta för oss hur det såg ut innan kameran kom till eller som komplement till de fotografier som finns. I rapporten 'Landskapsbildens historiska dimension' (Antonsson & Blomqvist, 2004) har man jämfört fotografier från idag med målningar från förr. I deras undersökningar kommer de fram till att det inte finns någon anledning till att inte kunna använda handgjorda perspektiv i tidsjämförelser med fotografier. Men då bör det också kontrolleras att konstnären inte tagit sig för stora friheter. De använder själva en metod att jämföra med historiska kartor och om vyn stämmer med informationen på kartan (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 8, 19-22). Det är trots allt så att en fotograf inte kan flytta berg för att få en vackrare vy, men det kan en konstnär. En målning är en konstnärs tolkning av det han ser och det är en subjektiv skildring av verkligheten i betydligt större grad än vad ett fotografi är vilket kan vara viktigt att ha i åtanke. Om bilderna däremot skall användas i sammanhang för att få folk att minnas finns det inga hinder för att använda teckningar, det mänskliga minnet är fascinerande då det kan påminnas bättre av förnimmelser än av de skarpaste bilder (Harper, 2002, sid. 13).

Om vi istället jämför det markbundna fotografiet med ett flygfoto är det inte själva mediet som ändras utan vinkeln. Det första ger oss en bild som den ser ut från marken, platsen som en människa själv skulle uppleva den. Det går att leva sig in i bilden som en människa själv skulle uppleva den (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 5). Det går att se vad det är för färg på olika ting, hur höga saker är (Hammarlund-Larsson, 1993, sid. 51-52). Det kan vara en hög detaljeringsgrad och mycket information om den platsen där bilden är tagen (Hammarlund-

Larsson, 1993, sid. 51-52). Gustavsson beskriver sina tankar om användandet av markbaserad återfotografering så här:

”Som metod har här återfotografering använts. Detta ger i första hand inte statistikuppgifter om arealförändringar, men den ger andra fördelar. Den ger mer sammanvävda beskrivningar, en större tolkningsmöjlighet om förändringarna i sitt sammanhang, nära verkligheten och utan avskalning av komplexiteten. Den ger mer mindre kunskap om växtarten har överlevt eller ej men mer kunskaper om livsmiljöerna för växt- och djurarter i stort. Inte minst är den som metod effektiv för att svara på frågor om förändringar av kulturmiljön som hör ihop med landskapets karaktär, identitet och originalitet.” (Gustavsson, R, 1995, sid. 115-116)

Ett flygfoto däremot kan berätta om ett helt landskap, hur marken används, var gränserna går i landskapet, var vegetationen är utbredd mm. (Skånes, 1993, sid. 58-59). Det går kort sagt att se ett sammanhang i landskapet. Båda två sätten att fotografera på är oundgängliga idag och de har sina fördelar och nackdelar båda två. Vilket sätt som bör användas beror på vilken typ av undersökning man vill göra. Är det en beskrivning i hur stora arealer en skog breder ut sig över och hur det skiljer sig från tidigare år är det flygfoton som skall studeras. Om man istället vill se hur den utbredningen upplevs från ett mänskligt perspektiv och hur det ser ut på platsen är det markbundna fotografiet det rätta mediet. Det finns även möjlighet att använda markbundna fotografier för att studera vegetationsförändringar när det gäller artsammansättning (Clark & Hardegree, 2005, sid. 588-597). I ett historiskt perspektiv har det markbundna fotografiet funnits längre och det kan därför finnas möjligheter att hitta bilder från längre tillbaka i tiden (Clark & Hardegree, 2005, sid. 595). En tydlig fördel med flygfotografiet är dock att lantmäteriet har var tionde år sedan 1940 talet tagit flygfoton från hela Sveriges land, det finns därför lättillgängliga bildserier över hur Sveriges landskap har förändrats med detta medium (Skånes, 1993, sid. 58-59). Innan dess gjorde man också kartor över landet och de kan jämföras med dagens längre tillbaka i tiden.

En karta kan man nog säga är flygfotografiets motsvarighet till vad en målning är för det markbaserade fotografiet. Kartöverläggning är en metod med lång tradition inom landskapsförändringar (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 18). I en karta visar man verkligheten med hjälp av symboler, de kan visa oss vad för typ av mark det är, ägoförhållande på platsen, topografi och hur marken hävdas (Hammarlund-Larsson, 1993, sid. 51-52). Kartor har i dagens samhälle en stor tilltro vilket kan vara missledande, kartor berättar alltid vita lögnar och ibland allvarligare än så (Monmonier, 1996). En karta visar landskapets former, vilka funktioner det har och hur markerna hänger ihop men visar inte hur landskapet ser ut och därmed dess kulturhistoriska värde (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 18, 23-26).

Den största nackdelen är dock också mediets styrka. Att betrakta världen uppifrån kan vara svårt. Människor kan tolka världen från marken eller snett uppifrån, därför är det också enklare att kommunicera till människor från en vinkel de är vana att befinna sig i (Antonsson & Blomqvist, 2004).

Återfotografering kan inte ersätta kartöverläggning eller jämförelser mellan flygfoton i en studie av landskapsförändringar. Däremot kan de komplettera varandra. Studier med återfotografering blir allt vanligare (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 4). Det finns förmodligen en anledning till det, att man har upptäckt vad mediet kan berätta till skillnad från andra studier. Markbaserad fotografering ger oss ett mänskligt perspektiv och kan ge oss en känsla av att vara närvarande (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 5). Ibland finns det bara gamla fotografier som kan berätta om hur landskapet en gång har sett ut och att använda dem för att visa på förändringar är mer lättförståeligt för någon som inte är specialist på området (Antonsson & Blomqvist, 2004, sid. 89).

ÅTERFOTOGRAFERING I LANDSKAP

Här redovisas tre olika sätt att arbeta med återfotografering. Det första är när man använder det för dokumentering av landskapsförändringar eller som undersökning för planering av nybyggnation eller framtida vård. Det andra är när man utifrån återfotografering gör djupintervjuer med människor som berörs av bilderna för att på så sätt skaffa information om landskapet. Det tredje är projekt på nationell nivå där flera länder i Europa har drivit projekt där återfotografering spelar en central roll.

Återfotografering som dokumentation och förstudie till projekt

I Landskapsbildens historiska dimension har Hans Antonson och Göran Blomqvist (2004) gjort en undersökning för Vägverket huruvida återfotografering kan användas som förstudie inför en miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Undersökningen är gjord för att ta reda på hur kostnadseffektivt och användbar metoden är. Deras sätt att använda sig av återfotografering bygger på fotografier eller målningar från långt tillbaka i tiden för att hitta de kulturvärden ett landskap har. Informationen är viktig för att kunna ta hänsyn till de värdena i en vidare utredning inför kommande förändringar. De använder sig av perspektivet eftersom tillskillnad från kartöverläggning ger det en bild av hur människor är vana att betrakta landskapet. Perspektiven ger information som tidigare varit dolda i de historiska kartorna. Det som varit dokumenterat på kartorna visualiseras och får en innebörd för betraktaren. Bilderna blir ett material som är lätt för människor utan förkunskaper i ämnet att ta till sig och det är en bra visualiseringsmetod för samråd (Antonson & Blomqvist, 2004, Sid. 7-86).

Inom rapporten har två studier gjorts. Den ena bygger på målningar från innan fotografiet fick sitt genombrott och de har sedan tagit ett fotografi från idag för jämförelsens skull (Antonson & Blomqvist, 2004, Sid. 7-86). För att kunna använda målningarna har det gjorts en jämförelse med historiska kartor för att bedöma deras riktighet. Studien utfördes över hela Östergötlands län eftersom det fanns för få bilder i det tänkta området för vägbygget. Studien gav tydligt resultat över hur landskapet förändrats och det skiljde sig tydligt mellan olika platser. Det bedömdes att metoden enkelt kan ge information om de natur- och kulturvärden som finns i området. Den andra studien byggde på gamla fotografier som flertalet togs om i dagens landskap. Utifrån de har man skapat två generaliserande målningar över regionens landskap. En för hur det såg ut förr och en för dagens landskap. Målningarna skall beskriva de regioner som riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har tagit fram för att underlätta förståelsen för deras indelning av landskapet. Efter att studien var klar kunde det konstateras att det var en kostnadseffektiv undersökning då det inte krävde alltför många arbetstimmar eller komplicerad utrustning (Antonson & Blomqvist, 2004, Sid. 7-86).

Roland Gustavsson (1995) har i sin skrift, Landskapsförändringar inom vår egen tid, beskrivit en återfotograferingsstudie av Bräkneåns dalgång. Återfotograferingen bygger på bilder som fotades under Gustavssons inventering i området 1974 som var underlag till en naturvårdsplan från Naturvårdssektorn. Naturvårdsplanen gjordes i syfte att bevara kulturlandskapet i dalgången i en tid då stora förändringar var förväntade och området klassades som riksintresse. 1994 återvände författaren till platsen för att se om farhågorna om ett förändrat landskap blivit besannade. I studien är det en relativt kort tidsperiod mellan fotografierna. 20 år ger ett tidspann som ur återfotograferingssynpunkt är kort men som Gustavsson menar ger en styrka åt bilderna. De förändringar som har skett har gjort det under en tidsperiod vi fortfarande minns och de som har hand om platsen har i högsta grad varit med och påverkat den förändringen. Att inte kunna skylla på tidigare generationers misstag ger en udd åt bildmaterialet som gör det värt att diskutera. Bilderna har ett dokumentärt värde eftersom de är från en tid då landskapet genomgår mer drastiska förändringar än de gjort på 100 tals år (Gustavsson, 1995, sid. 110-133).

Genom återfotograferingens hjälp har författaren kunnat dra slutsatser om vad som har hänt under de senaste 20 åren i Bräkneåns dalgång. De förändringar som har skett visas tydligt och varför det har hänt kan diskuteras. Det går också att resonera kring vad man bör göra eller inte göra för att få en önskvärd utveckling av landskapet i Bräkneåns dalgång (Gustavsson, 1995, sid. 110-133).

Landskapsarkitekter arbetar med förändringar. När man planterar ett ungträd är det med en vilja att det skall växa upp och bli stort och breda ut sin krona. Ett träd kan komma upp i vuxen ålder på 30 -300 år och det går inte att påskynda den takten. Genom dessa år kommer en plats förändras inte bara genom trädets förändring utan också vad som görs med marken och de konstruktioner som kan finnas där. Att ha en statisk vision av en plats är inte möjligt, det är mycket tid av väntan för att uppnå ett ögonblick som sen kommer att glida bort igen. Att ha kunskap om vilka krafter som berör förändringarna är viktig för att kunna kontrollera det resultat som önskas av platsen. Att dokumentera denna typ av förändringar kan ge inte bara en platsspecifik kunskap om vad beslut har resulterat i för förändringar utan också mer generell kunskap om dynamiken i landskapet och vad vi kan förvänta oss framöver även på liknande platser.

Återfotografering och djupintervjuer

Helena Mellqvist (2005) har i sitt examensarbete utgått från Roland Gustavssons bilder från Bräkneåns dalgång när hon utför djupintervjuer med markägarna i området. Syftet med hennes arbete var att beskriva hur man kan arbeta i en förberedande fas i landsbygdsplanering.

Med hjälp av återfotografering och djupintervjuer var målet att engagera markägarna i sitt omgivande landskap. Med fotografierna och intervjumaterialet kan en plattform bildas. Runt den kan en framtidsdiskussion hållas mellan de högre beslutsfattarna och de lokala aktörerna. Genom att dra in de boende tidigt i processen ökar deras känsla av att kunna påverka de som planerar området och en dialog mellan aktörerna uppstår. Återfotograferingen gav en möjlighet att se förändringen men det blev också en grund för att diskutera framtiden. Intervjuerna gav svar på vilka markägarnas förhoppningar och farhågor var inför framtiden (Mellqvist, 2005, sid.2-7, 47-51).

Liksom ovanstående har Anna Peterson och Mårten Aronsson (2006) använt sig av återfotografering i sin studie för att skapa en plattform där markägare och beslutsfattare kan diskutera framtida kulturmarksbevarande skötsel av bygden där studien är gjord. Eftersom den markskötsel man gjort innan i största grad påverkar hur landskapet ser ut idag är det viktigt att diskutera för att kunna skapa en förståelse hur man skall fortsätta skötseln framöver. I den här studien kombineras återfotograferingen med djupintervjuer och får därigenom ut mycket mer information än genom en vanlig intervju. I intervjuerna kunde man se förändringar i fotoparen och också diskutera dem. Har landskapet förändrats åt det håll som eftersträvas med den kulturmarksbevarande skötsel som utförts? I det här fallet handlade det om att bevara kulturlandskapet och då ligger ofta svaret i hur man vill att det skall se ut bakåt i tiden. Vissa av bildparen kunde visa att markägarna hade kommit längre än på de tidigare bilderna. Bildparen kunde ändå tjäna som en utgångspunkt för en diskussion hur man vill att det skall komma att se ut. Återfotograferingen fick också markägarna att betrakta sina egna marker med en viss distans. Vyer de passerar förbi varje dag utan att reflektera över vad som behöver göras blev tydligt när ett fotopar visar den förändring som skett. Även om det var svårt att ta bilderna exakt likadant som det gamla på grund av landskapsförändringar och tekniska svårigheter var det inget problem för de intervjuade som kände sin mark väl (Aronsson & Peterson, 2006, sid. 1-22).

Båda de här studierna har många likheter. De har utgått från återfotografering och har använt dem i intervjuer vilket kallas fotoelicitering. Att prata kring bilderna verkar förena två

viktiga element. Dels det visuella, hur det ser ut och dels berättelsen till fotografiet som ger en annan dimension till en bild. Hur upplevs det landskapet och förändringarna som sker i det för de som lever i det?

Nationella projekt i landskapsdokumentering

Nationella satsningar på att dokumentera genom att fotografera landskap eller sociala händelser är på intet sätt nytt, ändå är det idag högst aktuellt med landskapskonventionens införande i Europa. En av de första sådana här satsningar var Farm Security Administration (FSA) i USA där man under den stora depressionen dokumenterade livet på landsbygden för att kunna informera och övertyga om det svåra läget (Rosengren, 1994, sid. 12-13). I Frankrike har man också varit flitig med flera projekt, ett av dem som använt sig av återfotografering är 'Observatoire photographique du paysage' år 1991 (Rosengren, 2009, sid. 8-9). I det projektet är landskapsförändringarna det centrala som dokumenteras. I projektet har man gått metodiskt tillväga och valt ut strategiska platser som man är intresserad av. Dels platser som ligger på randen till stora förändringar men även platser som förändras i trögare takt. Fotograferingsplatserna har blivit exakt dokumenterade och följs upp flera gånger. Syftet med återfotograferingarna är att se hur landskapet förändras och sedan styra förändringen i den riktning man vill. Det har blivit mycket uppmärksammat men planerare som skall använda fotografierna har också efterfrågat metoder för hur de skall använda dem (Rosengren, 2009, sid. 8-9).

I Sverige har det även på denna front hänt saker. I projektet Ecodok -90 har Statens kulturråd, Nordiska museet, läns museerna, några kommunala museer, Svenska fotografers förbund och Arbetsmarknadsstyrelsen samarbetat för att genom fotografier dokumentera människornas förhållande till naturen under början av -90 talet (Rosengren, 1994, sid. 12). I projektet ingick det även att museerna tog fram gamla bilder som sedan återfotograferades. Resultaten finns på varje läns museum som varit delaktigt. Detta bildmaterial visar inte bara landskapsförändringar utan även vårt förhållande till landskapet. Att det finns ett bildmaterial som är återfotograferat och kan följas upp med ännu en återfotografering för att studera förändringar under ännu längre tid över hela landet är intressant. Det är en dokumentering av de förändringar vårt land genomgår i landskapen (Rosengren, 1994, sid. 13-15).

Ett annat nationstäckande projekt finns i Norge där institutionen Skog og landskap tagit fasta på landskapskonventionens mål att tydliggöra landskapsvärden och förändringsorsaker (Dramstad & Puschmann, 2009 [online], sid. 1-2). De har därför startat ett återfotograferingsprogram som idag går under namnet, 'Tilbakeblikk - norske landskap i endring'. Projektet startade 1998 det är fotograf Oscar Puschman som varit fotografen bakom projektet. Genom ett samarbete med Norsk Folkemuseum har man funnit gamla bilder och sedan fotograferat samma platser igen. Det är fotografen till det gamla fotot som har bestämt positionen för återfotograferingen och därmed bestämmer vilken vy som studeras i det här projektet. Därför har det eftersträvat att få ett så brett och välbalanserat bildmaterial som möjligt. Frågorna som har ställts under projektet är: Vad sker var, med vilka drivkrafter? Vad sker där ingen förändring har inträffat (Dramstad & Puschmann, 2009 [online], sid. 1-2)?

Fotografierna från projektet har blivit en utställning som färdas landet runt (Gro-Wallin, 2007 [online]). Bilderna finns även att tillgå på internet och har publicerats i boken 'Tilbakeblikk - norske landskap i endring'. För det är det som är ett av syftena med programmet. Att dokumentera förändringarna, visa upp dem och skapa en diskussion om vad man vill göra av landskapen. När bilderna har tagits om har man noterat koordinaterna med GPS för att göra det lätt att hitta tillbaka till rätt plats. Tanken är nu att man skall kunna åka tillbaka igen och ta fler bilder från samma plats samtidigt som projektet växer med bilder från fler platser. Det är en satsning på att tydliggöra landskapsförändringar på ett lättförståeligt sätt

för människor som inte är insatta i frågan. Utställningen har blivit mycket uppskattad och bl. a. inspirerat andra liknande projekt (Gro-Wallin, 2007 [online], sid. 2-21).

En av de institutioner som blivit inspirerade är the Macaulay Land Use Research Institute i Skottland. Just nu pågår ett projekt där återfotografering används först som ett medel att studera landskapsförändringar (The Macaulay Land Use Research Institute, 2009, sid 6-7). Tanken med projektet är dock att med hjälp av den här studien utforska hur olika människor uppfattar landskapsförändringarna och vilka förändringar som blir mer eller mindre accepterade av människor. Resultatet kommer sedan att i samband med andra landskapsdata sammanställas för att förstå vilken innebörd olika landskapsförändringar har för landskapsplanering (The Macaulay Land Use Research Institute, 2009, sid 6-7).

Reflektion

En allt hastigare förändringstakt i våra miljöer gör att det finns ett allt större behov att dokumentera och kontrollera dem. Våra landskap är gemensamma och hur vi vill att de skall se ut är något vi bör fundera över medan vi fortfarande har möjlighet att påverka resultatet. Återfotografering är ett redskap för att starta den debatten men också för att lägga svart på vitt vad det är som har hänt. Som landskapsarkitekter är vi i högsta grad med och påverkar hur de framtida landskapen kommer att se ut och måste också lära oss av hur tidigare landskapsarkitekter gjort.

Alla dessa artiklar tycks vara ganska lika men ändå strävar de efter olika saker och de använder återfotografering för att komma dit. Det visar på den mångfald som man kan använda metoden till inom vårt område. Gemensamt för alla de studier som tas upp i den här uppsatsen är att de drar en slutsats om att fotografier och den markbundna illustrationen är ett bra sätt att kommunicera något på. Det gör att människor lätt kan sätta sig in i det som visas oavsett vilken bakgrund de har. Återfotografering med det markbundna fotografiet lyfts fram som speciellt bra då man skall kommunicera idéer som vid en diskussion för framtida planeringsstrategier eller vid ett samråd. Det är lättbegripligt för människor som inte är vana att hantera planer och det medium som ger oss möjlighet att på sätt och vis titta på platsen och uppleva den. Det har även ett värde för specialister då det visar hur förändringar ter sig från människans perspektiv.

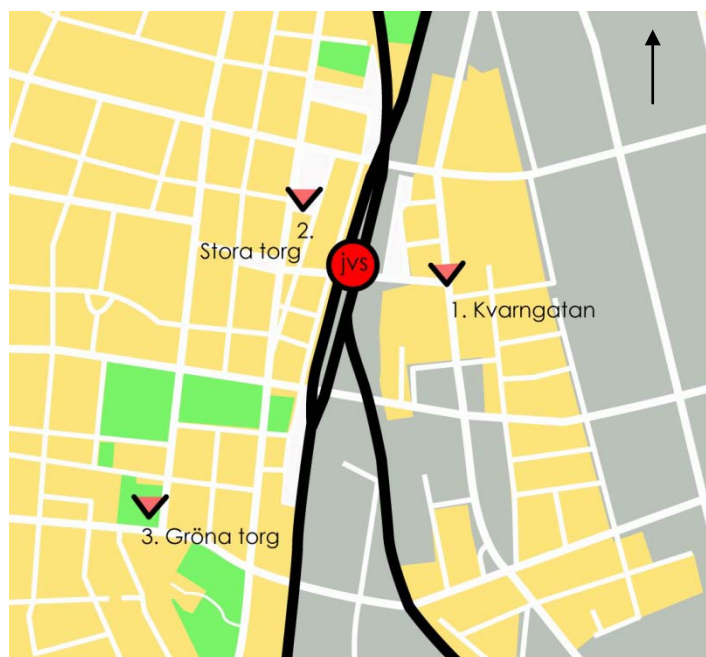
Enligt den landskapssyn som landskapskonventionen representerar är landskapet vårt gemensamma arv och landskapet finns överallt (Europeiska landskap, 2003, sid. 6-7). Det är därför det demokratiska styret som skall vårda och ta tillvara landskapen för allas intressen (Europeiska landskap, 2003, sid. 6-7). Vad är då inte intressantare än att låta förändringarna bli tydliga för folket så att de kan vara med i diskussionen om hur vi skall fortsätta vårda våra landskap. Det är det som många av dessa nationella projekt har försökt att göra. Huruvida de lyckas och om det har resulterat i det man hoppas kan bara tiden utvisa.

EGEN ÅTERFOTOGRAFERINGSSTUDIE I ESLÖV

För att testa och få egen erfarenhet av återfotograferingsmetoden har en studie utförts i Eslövs centrala delar. Eslöv är en liten stad i Skånes inland med god jordbruksmark runt om. Eslöv har alltid varit en industristad vilket märks tydligast i östra delen av staden. Västra delen domineras främst av bostäder. Totalt har 10 fotografier återfotograferats varav ett inte gick att hitta ursprungsplatsen till. Det är endast några av dessa bilder som redovisas här och de har valts på grund av att de är mer övergripande i sitt utsnitt än andra. Det har även blivit de bilder som visar mest förändringar, just kanske för att de visar mer än bara ett hus i sin bild men det är också de fotografier som har varit svårast att återfotografera och därför intressantast att diskutera förändringar kring.

De gamla fotografierna är hämtade från Föjers arkiv tillhörande Eslövs kommun. De är ursprungligen fotograferade i en fotoateljé vid namn Föjers foto som haft sin verksamhet i Eslöv mellan 1902 och 2006. Årtalen då bilderna är tagna kommer från Eslövs kommun och är ungefärliga. De nya fotografierna är tagna lördagen den 6 mars 2010. Då låg det fortfarande till viss del snö på Eslövs gator och det har försvårat jämförelsen i vissa bilder men varit till hjälp i andra då det är en del vinterbilder som återfotograferats. Att vegetationen inte har blad på de nya fotografierna är ändå en fördel då de inte täcker bakgrunden lika mycket. Vädret är svårt att råda över, det var en solig dag under fotograferingen och det har därför blivit skarpa skuggor i en del av bilderna. Turligt nog var de allra flesta fotografierna exponerade i nordlig riktning och motljus blev därför inget problem. De nya bilderna är modifierade genom att de är beskurna och har gjorts om till gråskala. Manipulationen har främst gjorts för att jämförelsen med de gamla fotografierna skall bli så enkel som möjligt. Eftersom de nya fotografierna är fotograferade med en digitalkamera med annat format och brännvidd än de ursprungliga fotografiernas kamera kan inte fotografierna helt stämma överens.

Fotografierna är från olika platser från vad som idag är centrala Eslöv. Mina intentioner var först att hitta fotografier från östra delen och åkermarken utanför staden. Studien har dock begränsats till de fotografier som hittats inom utsatt tid från Eslöv. Det finns dock mycket gamla bilder från Eslöv arkiverade och definitivt underlag för en djupare återfotograferingsstudie. Naturligtvis är det lättast att hitta de fotografier som berör kända byggnader och centrala delar. Tyvärr är det också de som kanske får mest uppmärksamhet i planeringssammanhang. Hur ytterkanterna av städerna förändras och breder ut sig är mer drastiska förändringar väl värda att dokumentera.

Karta över centrala Eslöv där fotograferingspunkterna för de tre bildparen är utsatta. Karta skapad av Maja Pålsson

Kvarngatan

*Alfred Föjer, Eslövs kommun,
Årtal: 1905*

Kvarngatan låg då, liksom nu, alldeles på östra sidan om järnvägsspåren och är därför centralt placerad i förhållande till stationen i Eslöv. På den ursprungliga bilden står en kvarn som senare ersattes av en silo. Mitt emot den finns en åkerplätt och ett antal hus står längs gatan.

Maja Pålsson, Årtal: 2010

Idag har östra delen av Eslöv blivit mer bebyggd än för hundra år sedan. Åkerbitar finns inte längre så nära stadskärnan. Det är nu ett antal mer skrymmande företag som ligger på platsen. Gatan har breddats och asfalterats för att tillgodose biltrafikens behov. Ett hus i bilden finns fortfarande kvar idag och det ligger längst ner längs gatan i bilden. Det är den byggnaden som gör att man kan utröna att det fortfarande är samma plats.

Utifrån den här bilden kan man konstatera att stadens utkant har flyttats på hundra år. En viss förtätning har skett i och med åkerns försvinnande men det finns fortfarande mellanrum och det är inte särskilt höga byggnader längs gatan. Även om byggnaderna längs gatan rivs och det byggs nya är gatan fortfarande där och heter samma sak. Den struktur som bestäms med vägarna är inte lika lätt att ändra på som byggnaderna. Gatan har haft ett tydligt landmärke förr med sin kvarn. Det är den som har givit namn till Kvarngatan och den identiteten har gatan fortfarande kvar. Efter kvarnen stod det en silo på samma plats vilket också representerar Eslövs koppling till jordbruket. Idag är inte den typen av landmärke kvar men det är fortfarande företag som dominerar till största delen och det finns fortfarande produktionsföretag i Eslöv. Om man börjar förtäta stadsdelen med bostäder kan identiteten ändras från industri del till bostadsdel. Frågan är om det är önskvärt att behålla industriidentiteten i när folk skall dras till nya bostäder. Kommer den identiteten lyfta eller att dra ner områdets nya identitet? Det finns många gamla industriområden som just nu byggs om till bostadsområden. Ofta spelar man just på att det är en gammal identitet och försöker bevara den trots att det faktiskt är en helt ny typ av miljö man försöker åstadkomma.

Stora Torg

Föjers foto, Eslövs kommun, Årtal: ca 1945

Det ursprungliga fotot visar Eslövs stora torg. Det var då en öppen plats omringad av byggnader med verksamheter i. Det ser på den här bilden ut som om bussen stannade mitt på torget och det anordnades marknader på platsen med jämna mellanrum. Det fanns då ett vatteninslag i form av en fontän och gräsytor med björkar i.

Maja Pålsson, Årtal: 2010

I den nya bilden förvillas man till viss del av att det ligger snö kvar på en del ytor. Torget har fortfarande samma form och nästan alla byggnader är de samma som avgränsar torget idag. Eftersom det är en lördag är det några marknadsstånd i norra delen av torget. Vissa saker har försvunnit och andra lagts till. En trädrad är ny i torgets norra kant medan gräset och björkarna har ersatts av hårdgjorda ytor. En staty har uppförts i mitten av torget och några flaggstänger har rests.

Formen på det här torget har bestått och kommer troligtvis att fortsätta göra det. Hur man väljer att utnyttja det däremot har ändrats under tiden. Torgmarknad är ett vanligt inslag nu som då. Parkering är en relativt nu funktion. Sten Stenssons hotell som ligger i ryggen på fotografen i den nya bilden byggdes på 80- talet och har gett ett karaktistikum till torget. Det känns idag som man har frångått den gamla bilden då man har ett öppet torg utan man har idag delat upp torget till viss del och lagt till nya objekt. Kanske har behovet av ett öppet torg ändrats och man tycker det inte fungerar med en så stor tom yta i staden. Idag har i och med ökade kommunikationer till andra städer kanske minskat Eslövs behov av ett centralt torg. Eslövsborna kanske snarare utnyttjar Lunds och Malmös torg som sociala platser och behovet fylls på annan ort. Vegetationen som finns i den äldre bilden bakom fastigheterna har försvunnit i den nya. Det kan innebära att en viss förtätning har gjorts i staden.

Gröna torg

Föjers foto, Eslövs kommun,
Årtal: ca 1915

Kyrkan utgjorde ett tydligt blickfång i det här fotografiet och man får en känsla i bilden av att titta mot en stadsrand. I förgrunden finns låg vegetation och själva torget ser ut att bestå av den hårdgjorda ytan längre fram i bilden. Torget användes då till kreatursförsäljning.

Maja Pålsson, Årtal: 2010

Gröna torg som det heter idag är fortfarande mjukgjort trots att det ligger mer centralt idag än för ca 100 år sedan. Det var inte helt lätt att hitta till platsen men eftersom kyrkan och ett tornhus till höger i bilden fortfarande finns kvar tror jag att det är rätt fotograferingspunkt. Torget är omgivet av hus på alla sidor. Det är idag separerat från den parkbit som finns invid kyrkan och en stor del av själva kyrkan är skymd. Vägen som går upp invid tornhuset finns kvar men har förändrats. Den fortsätter in över torget och markerar torgets östra sida. Vegetationen idag är uppvuxna träd.

Torget har bytt funktion under det här århundradet som gått. Från att ha varit ett kreaturstorg är det nu en grönyta för rekreation eller möte. De gemensamma utrymmen vi har i staden kanske inte behövs av den ursprungliga anledning de skapades för men de kan likväl ha ett viktigt syfte även idag och i framtiden. Även om de inte behövs som öppen plats är utbyggnadsreserver mycket välkomna. Idag är central mark mycket eftertraktad eftersom städerna växer. Om vi förutsätter att städerna kommer att fortsätta att växa kommer den mark idag som ligger i utkanten även den ligga centralt en dag. Att ha med det i beräkningen när man gör grönområden utanför städerna. Om hundra år kan de ligga centralt och vara den välbesökta gröna lunga som idag ligger mitt i staden.

Torget har bytt namn efter sin funktion i det här fallet. Identiteten på platsen har troligtvis ändrats mycket genom åren då inte längre kreatur kommer in till staden för att säljas. Hur många i Eslöv som fortfarande minns att kor har gått omkring och råmat här kan man undra.

Reflektion kring egen återfotograferingsstudie

Något som blivit tydligt i mitt bildsökande är att det är lättare att hitta tillbaka till platser som är kända och har landmärken som fortfarande står kvar i sig. Om man skall göra studien själv är man begränsad till den kunskap man har om området från början och det är troligt att många bilder blir sådana som är lätta att hitta tillbaka till, alltså de som inte har förändrats mycket under den tiden som gått. En av de bilder jag har misslyckats med att återfotografera är en järnvägsundergång som har en känd placering men som har byggts om åtskilda gånger sedan det gamla fotografiet togs. Eftersom det inte finns någonting i den gamla bilden som överrensstämmer med den verklighet som finns idag går det heller inte att vara säker på om fotografiet blir taget från rätt plats såvida man inte har god historisk kännedom om platsen. För att hitta tillbaka till platser är det ovärderligt att ta hjälp av boende på orten som känner till landskapet bättre. Det kan även ge en kunskap om vad som har hänt och skapat de förändringar som har inträffat. Det är en av de saker som brister i den studie jag har gjort själv. Det är alltså lättare att utföra den här typen av studie ju mer kunskap och lokalkännedom man har av platsen.

Det är ibland svårt att utrona i vilket sammanhang den gamla bilden är tagen. Hur såg staden såg ut runt omkring platsen från den tiden då bilden är tagen? Att komplettera en återfotograferingsstudie med historiskt kartmaterial kan vara en god idé för att bekräfta det man ser i bilderna.

Även om inte tekniken medgör total likhet mellan bilderna kunde fotoparen stämma överens bra. En jämförelse blev lättare när fotografierna gjordes svartvita. Det var i själva verket en större felmarginal i att hitta rätt plats än den missvisning de olika kameraformaten ger.

Vid första anblicken kan fotografierna vara svåra att analysera, det är svårt att sätta sig in i bilderna. Vid en närmare titt och när man börjar hitta lite historiska händelser som format platserna börjar dock tankarna flöda. Då kan man komma till funderingar om vad som gjort att platsen blivit till det den är nu. Jag kan förstå om planerare kan ha svårt att använda det vid ett första försök. Men att diskutera bilderna kan ge nya insikter om platsen och kan ge mycket till processen.

Det har varit fascinerande att studera de här gamla bilderna från Eslöv. Att en plats har en historia blir väldigt påtaglig när man studerar bilderna av den. Min kunskap om Eslöv har kanske inte främst ökat genom resultatet av återfotograferingen utan också av att jag har genomfört studien. Genom de besök som gjorts till platserna, alla de bilder som betraktas för att hitta lämpliga till studien har min kunskap och kännedom om Eslöv ökat.

Efter att ha gjort den här återfotograferingsstudien har jag själv fått en insikt i den förändring Eslöv har genomgått. Framförallt är det en väckarklocka när man inser att staden har varit mycket mindre än den är nu. De parker som en gång låg utanför staden eller i stadsranden hittas nu mitt i samhället. Ofta är syftet med grönområden i städer att ge en paus till den hårda miljön men för att kunna göra det även framöver måste vi planera dem utanför dagens bebyggelse. Det är intressant att se vad staden en gång har varit och var källan finns till Eslövs identitet idag. Det ger till viss del insikt i att ens eget yrke och att det faktiskt är tillåtet att ändra på saker.

Kvarngatan ligger lika centralt som stora torg men har helt ändrat sin sammansättning av hus längs gatan tillskillnad från runt Stora torg där i princip alla är samma byggnader som stod där för 50 år sedan. Skillnaden ligger i stora torg som är en central paradplats som är ett signum för Eslövs identitet. Kvarngatan är föränderlig då den har företag som intressenter och produktion som sitt signum. Intresset i att bevara miljöerna är olika det ena intresset riktar sig gentemot invånarna och staden och det andra mot framtida förtjänster. Samtidigt kan

företagens intresse i att förändring är något bra bidra till platsens identitet, att försöka bevara en identitet som består av något föränderligt kan vara minst sagt svårt.

Dessa identitetsvärden i Eslöv kanske kan delas in som mer eller mindre beständiga eller flyktiga. Industrierna kan flyttas till andra städer och omvälva Eslövs identitet som industristad (Jenkins, 2005. Sid. 23-29). Jordbruket kan upphöra men det är inte särskilt troligt då det är en av världens bästa odlingsjordar som omger staden. Däremot kan antalet människor som berörs av jordbruket ändras. Arkitekturen i staden som beror av de tidigare identiteterna finns fortfarande kvar i centrum och kommer så länge de står kvar vara en påminnelse om Eslövs förflutna. Att de mer beständiga identiteterna tas tillvara är viktigt då inte städer skall tappa hela sin identitet om ekonomiska företeelser ändrar förutsättningarna för staden.

Jag tror inte det är någon som vill ha tillbaka kreatursförsäljning på Gröna torg. Kvarnen på kvarngatan hade nog setts som något positivt för de som hade passerat den om den stått kvar än idag. Stora torg har inte genomgått några fysiska förändringar som inte kan återkallas. Däremot kanske omständigheterna har ändrats till den grad att de aldrig kommer att göra det. Bilderna visar istället att platserna har en historia, de har ett förflutet som ligger i platsernas identitet idag. Den identiteten kommer att förändras i och med det vi gör med platsen.

Allt detta har i högsta grad att göra med landskapet och i och med det också landskapets historia. Det är viktigt att veta varför något ser ut som det gör innan man ändrar på det. Återfotografering är en metod bland många andra som kan användas för att ta reda på mer om en plats. Den har vissa fördelar men även nackdelar och det är upp till var och en när man finner det lämpligt att använda den.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Fotografiet är ett lättillgängligt medium såväl tekniskt som för betraktaren idag. Det används i återfotografering vilket i sin tur kan visa på förändringar och kan vara ett underlag till skötselplaner, byggnadsprojekt eller en diskussion om vart landskapsförändringarna är på väg. Återfotograferingen kan genom sitt återblickande skapa en förståelse för den förändring som påverkar landskapet just nu. Den kunskapen är viktig när beslut skall fattas som påverkar hur landskapen kommer att se ut imorgon.

Landskapet förändras snabbt idag. Kulturlandskapet växer igen, skogarna breder ut sig och vägarna blir rakare. Är det en förändring vi borde motsätta oss för att vi inte tycker det är vackert? Det är hemskt när barndomens landskap försvinner (Johansson, Olsheden, & Rosenberg, 1985) men kommer nästa generation tycka att det är hemskt med skogarna istället för ängarna. Blir en plats automatiskt mer värdefull för att den har en historisk kontinuitet? Platsidentitet bygger på det som hänt med platsen tidigare (Hague, 2005, sid. 11), en plats med kort historia kan inte ha en lika utpräglad platsidentitet som en äldre plats. Men vad händer idag när förändringarna sker så fort, kommer det att påverka vår syn på vår miljö? Om man inte kan se att sin omgivning håller samma utseende en längre tid kommer vi då sakna vår hemkänsla för en plats? När något har varit på en plats tillräckligt länge ifrågasätter vi inte det längre. Återfotografering kanske just ger oss en möjlighet att titta tillbaka och ger oss ett medel att styra förändringen och just ifrågasätta sådant som har blivit till på grund av ogenomtänkta beslut.

Hur påverkar historien framtiden? Även om man endast planerar för en landsväg mellan två samhällen kanske det om 50 år kommer att innebära drastiska förändringar. Den ökade tillgängligheten kan öka bebyggelsen längs sträckan och ännu senare kanske det inte räcker med en landsväg längre. Återfotografering kan hjälpa oss att studera sådana förändringar och lära oss av dem. Även om ett fotopar från en specifik plats är ett väldigt lokalt exempel diskuterar det nationella och globala problem. Just de plats specifika exemplen kan vara guld värda i en sådan debatt och för att sätta fingret på de lokala problemen som beror av de globala rörelserna. Nationella och globala beslut påverkar hur landskapen förändras på lokal nivå, återfotografering kan vara ett sätt för lokalbefolkningen att ta makt över de förändringarna och påverka dem.

Om man vill ta reda på en platsidentitet är det en god idé att titta bakåt i tiden, då det är historien som skapat den platsidentitet som är där idag (Hague, 2005, sid. 11). Eftersom platsidentitet är något som människan skapar utifrån sina egna upplevelser och bör endast påverkas av planerare i samråd med invånarna på platsen kan återfotografering vara ett medel för att diskutera platsers identitet. Är en plats fortfarande samma plats om allting på den har förändrats? Till viss del borde det vara det, eftersom det är historien till platsen som bidrar till dess identitet. Även om det inte finns fysiska bevis kvar för hur en plats har varit finns ändå minnet av den platsen kvar som är kopplat till den punkten i landskapet. Så länge minnet lever kvar påverkar det också den nya utformningen av platsen. Återfotografering kan visualisera de minnena och göra de tydliga i en planeringsprocess.

Minnen och platsidentitet är även viktiga i landskapskonventionens arbete. Landskapskonventionen strävar efter en ökad delaktighet från medborgare och myndigheter i frågor som rör landskapens utveckling (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 11, 22). Detta kräver metoder för att skapa en sådan dialog med människor som normalt inte är insatta i planeringsförfaranden (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 11, 22). Genom de återfotograferingsstudier som tas upp i uppsatsen kan jag konstatera att återfotograferingsmetoden kan vara en lämplig metod för att skapa en sådan dialog. Det är redan flera nationer som har börjat använda metoden i det syftet och det går lika bra att använda det i liten skala

som i stor. Det finns både möjlighet att göra djupintervjuer genom bilderna för få specifik information om en plats som i exemplet Bräkneåns dalgång (Mellqvist, 2005) eller att nå många människor och få generella åsikter om landskapsförändringar som i 'Tilbakeblikk - norske landskap i endring' (Dramstad & Puschmann, 2009 [online]).

När Sverige har ratificerat landskapskonventionen tar vi på oss ett uppdrag att kartlägga våra landskap och dokumentera de förändringar som landskapet har genomgått och kommer att genomgå (Riksantikvarieämbetet, 2008, sid. 4, 44). Lantmäteriet kartlägger redan vårt land genom kartor och flygfoton där förändringar kan urskiljas (Skånes, 1993, sid. 58-59). Att ha en dokumentering av markbaserade fotografier från strategiska punkter i landskapet skulle troligtvis stärka den dokumentering som redan finns då det markbaserade fotografier kompletterar den information som flygfotografier ger. Dessutom ligger de karakteristika i landskapen som skiljer dem åt i människans uppfattning. Människan vistas till största delen av sitt liv på marken och det är från det perspektivet vi bör studera landskapen. Att ha en bildserie med jämna års mellanrum skulle tydligt visa de landskap vi lever i och vilka förändringar de genomgått under vår levnad.

Landskapsarkitekter innehar en kunskap som är viktig för landskapskonventionens mål. Återfotografering kan genom bildparen visa på förändringar inom de områden landskapsarkitekter arbetar inom. Arkitekter arbetar i högsta grad med det visuella och det är de visuella skillnaderna som visas i bilderna. Landskapsarkitekter arbetar för en bättre miljö för människorna i samhället är det också bra att studera landskapet från ett mänskligt perspektiv. Återfotograferingen kan också vara en metod att använda vid brukarmedverkan vilket är viktigt om man vill utveckla en identitet för platser (Hague, 2005, Sid. 12). I 'Observatoire photographique du paysage' har planerare efterfrågat metoder hur fotografierna skall användas för planering (Rosengren, 2009, sid. 9). Bilderna ger inget svar för sig själva hur utvecklingen bör fortskrida utan de är snarare ett underlag från vilket man kan välja väg. De kan ge en förståelse för platsens sammanhang och vad som har skapat den plats som finns idag. Landskapsarkitektens signum är att ha en förståelse för helheten och återfotografering kan ge en möjlighet att även förstå den helheten utifrån ett tidsperspektiv. Det kan därför vara svårt att angripa metoden och få ett direkt resultat, däremot används fotografier mycket för att komma tillrätta hur en plats ser ut. Landskapsarkitekter arbetar med förändringar, vi beslutar hur platser kommer att se ut. Det är vårt ansvar att se till att de besluten är välgrundade och leder till en positiv spiral och därmed måste vår förståelse för processer och sammanhang finnas där.

Genom att skriva uppsatsen har jag fått en inblick i återfotograferingen som metod, det finns dock fler frågor än de jag har ställt i ämnet. Inom det område som jag framförallt ser en potential för fortsatta studier är där återfotografering kan ligga som grund för diskussioner mellan parter hur landskapet skall förändras. Det ligger i led med landskapskonventionens mål och kommer att bli än viktigare när vi har ratificerat landskapskonventionen.

Det har gjorts många nationstäckande återfotograferingsprojekt genom åren och jag eftersöker en rapport om samlade erfarenheter från dessa. Många har inspirerat varandra och de kan inspirera ännu fler. Alla projekt har arbetat på olika sätt och haft olika mål med återfotograferingen. Att utvärdera dessa samlade erfarenheter skulle vara intressant för alla kommande återfotograferingsprojekt.

Uppsatsen visar att fotografier ger ett bra diskussionsunderlag. Dessa fördelar skulle kunna användas för brukarmedverkan i projekt och för samråd i planprocessen. Även en studie om planerares attityd gentemot en plats förändras om de använder återfotografering. Hur ändras resultatet av ett projekt då arkitekterna har använt sig av återfotografering gentemot om de inte har det. Förmodligen skulle det inte vara lätt att utvärdera men intressant att se resultatet. Huruvida min egen studie kommer att påverka vårt eget projekt i Eslöv vet jag inte än men jag avslutar den här uppsatsen med en större kunskap om staden som

förhoppningsvis kommer att hjälpa mig att fatta bättre beslut i fråga om Eslövs fortsatta utveckling.

Jag avslutar den här uppsatsen med en större förståelse för den omvärld vi lever i. Jag har lärt mig mer om fotografier, återfotografering och vad man kan använda det till men i synnerhet har jag lärt mig något om tidsdjup, föränderlighet och ett mänskligt behov av de platser som omger oss.

KÄLLFÖRTECKNING

Tryckta källor

- Andersson, S-I (1969) *Landskapsarkitektens roll i den fysiska planläggningen*, i: Landskab 1, sid. 6-10
- Antonsson, H & Blomqvist, H (2004) *Landskapsbildens historiska dimension; Metod för indentifiering av det historiska i dagens landskapsbild* Vägverket: Publikation 2004:39
- Aspers, P, Fuehrer, P. & Sverrisson, A. (2004) Introduktion, i: red. Aspers, P, Fuehrer, P. & Sverrisson, A *Bild och samhälle; Visuell analys som vetenskaplig metod* Lund: Studentlitteratur, sid. 9-36
- Becker, K (1994) I vår natur – Fotografien och det svenska landskapet, i: red. Rosengren, A *I människans hand. Fotografier kring det ekologiska landskapet* Stockholm: Nordiska museet, sid. 25-30
- Berggren-Bärring, A-M (2004) Jordbrukslandskapet och tiden, i: red. Reiter, O *Synvänder- en antologi om landskapsplaneringens teori och praktik* Alnarp: SLU, sid. 75-83
- Clark, P & Hardegree, S (2005) Quantifying vegetation change by point sampling landscape photography time series. *Rangeland ecology & management*, årg. 58, sid. 588 -597
- Connerton, P (2007) *How societies remember* Cambridge: Cambridge University Press
- Douglas, H (2002) Talking about pictures: a case for photo elicitation *Visual studies*, årg. 20, sid. 56-68
- Edwards, S (2007) *Fotografi; en introduktion* Stockholm: Raster
- Europeiska landskap (2003) PCL, red. Carlie, L & Rosengren, E
- Goldstein, B (2007) All photos lie - Images as data, i: red. Stanczak, G-C (2007) *Visual research methods : image, society, and representation* London: Sage Publications, sid. 61-81
- Griffin, D (2005) Repeat photography in the ancient Cross Timbers of Oklahoma, USA *Natural areas journal* vol:25 iss:2 pg:176 -182
- Gustavsson, R (1995) *Landskapsförändringar inom vår egen tid* särtryck från Blekinges Natur
- Hague, C (2005) Planning and place identity, i: red. Hague, C & Jenkins, P *Place identity, participation and planning* London; Routledge, sid.3-17
- Jenkins, P (2005) Space, Place and Territory: An analytical framework, i: red. Hague, C & Jenkins, P *Place identity, participation and planning* London; Routledge, sid. 19-37
- Hammarlund-Larsson, C (1993) Minnen av ett landskap, i: red. Myrdal, J & Sporrang, U (1993) *Det svenska jordbrukslandskapet inför 2000 talet; bevaras eller försvinna?* Stockholm: Nordiska Museet, sid. 46-56
- Johansson, G, Olsheden, J & Rosenberg, C-G (1985) *Halland 30-tal och 80-tal* Helsingborg: Fyra Förläggare

Mellqvist, H (2005) *Landskapsförändringar som katalysator för landsbygdsutveckling; återfotografering och djupintervjuer som första fas i arbete med kommunikation i planering. Bräkneåns dalgång som exempel.* examensarbete, Alnarp: SLU

Nüsser, M (2001) Understanding cultural landscape transformation: a rephotographic survey in Chitral, eastern Hindukush, Pakistan. *Landscape and Urban Planning* 57:241-255

Aronsson, M & Peterson, A (2006) Photo-elicitation with repeated photography in landscape management - A method for remembering the past, observing changes and inspiring the future, i: Peterson, A, *Farms between past and future; Local perspectives for farm planning, design and the new production of landscape values.* Avhandling 2006:17, Alnarp: SLU

Rasmussen, K (2004) Fotografi och barndomspsykologi, i: red. Aspers, P, Fuehrer, P. & Sverrisson, A *Bild och samhälle; Visuell analys som vetenskaplig metod* Lund: Studentlitteratur, sid. 267-287

Riksantikvarieämbetet (2008) *Förslag till genomförande av den europeiska landskapskonventionen i Sverige - Slutredovisning av regeringsuppdrag*

Rosengren, A (1994) Ekodok -90, bakgrund till projektet, i: red. Anette Rosengren *I människans hand. Fotografier kring det ekologiska landskapet* Stockholm: Nordiska museet, sid. 12-13

Rosengren, A (2009) Landskapsfotografering som offentligt uppdrag, *Samtid & Museer*, årg. 33, sid. 8-9

Sarlöv-Herlin, I (2004) Att planera för landskap – Den Europeiska landskapskonventionen och landskapsarkitekt skolornas roll i en tid av utmaningar, i: red. Reiter, O *Synvänder- en antologi om landskapsplaneringens teori och praktik* Alnarp: SLU, sid. 13-21

Skånes, H (1993) Landskapsstudier - En tvärvetenskaplig historia, i: red. Myrdal, J & Sporrang, U *Det svenska jordbrukslandskapet inför 2000 talet - bevaras eller försvinna?* Stockholm: Nordiska Museet, sid. 57-71

Elektroniska källor

Dramstad, W & Puschmann, O (2009) Tilbakeblikk – dokumentasjon av norske landskap i endring [online], tillgänglig via:

http://www.skogoglandskap.no/filearchive/glimt_08_09_tilbakeblikk.pdf [2010-02-18]

Gro-Wallin, H (2007) Tilbakeblikk-Utstillingen, Oppsummering etter 2 års vandring [online], tillgänglig via: http://www.skogoglandskap.no/filearchive/tilbakeblikk-august_2007.pdf [2010-02-18]

The Macaulay Land Use Research Institute (2009) In-Land [online], tillgänglig via: <http://www.macaulay.ac.uk/publications/newsletter2009autumn.pdf> [2010-03-22] sid. 6-7